pzazz

Take care, Filoktetes!

DE ROOVERS

Sophocles voorbij

Pieter T'Jonck
Gezien op 29 april 2026
CC Strombeek

De Griek Filoktetes was een pechvogel. Hij had wel een gouden boog die nooit zijn doel miste – een presentje van halfgod Herakles – maar nog voor hij kon deelnemen aan de Trojaanse oorlog bezorgde een adderbeet hem zo'n pijnlijke en stinkende wonde dat de andere Grieken hem achterlieten op het eiland Lemnos. Tot ze hem weer nodig hadden… De Roovers bewerkten het stuk dat Sophocles over de man schreef tot een meditatie over wat ziekte met een mens en zijn omgeving doet. Die insteek van 'Take care, Filoktetes!' ontroert vaak, maar voelt soms ook aan als een te strak keurslijf.

01 MEI 2026

'Take care, Filoktetes!' kent een hele voorgeschiedenis. In 2024 gingen De Roovers al aan de slag met de tekst van Sophocles in het kader van het 'All Greeks' festival van NTGent. Johan Thielemans schreef er toen over op Pzazz. De Roovers lazen het stuk toen samen met zorgverleners en patiënten van het UZ Gent tijdens een workshop. De deelnemers aan de workshop brachten het stuk vervolgens als een tekstlezing. Ze verrijkten die met persoonlijke getuigenissen over leven met ziekte en lijden. Die getuigenissen vormen ook de basis van de voorstelling nu, 'Take care, Filoktetes!'

Ziekte en chagrijn

'Filoktetes' is een wrang verhaal. Een waarzegger beweert dat de Grieken de Trojaanse oorlog maar zullen winnen als Filoktetes deelneemt aan de strijd. De Grieken sturen uitgerekend Odysseus, de man die besliste Filoktetes te dumpen, uit om hem op te halen. Listig als altijd stuurt Odysseus Achilles' jonge, nog onschuldige zoon Neoptolemos vooruit. Die moet Filoktetes wijsmaken dat hij hem naar huis zal brengen. Neoptolemos gaat daar maar schoorvoetend op in. Hij wil geen bedrieger zijn. Als hij Filoktetes leert kennen krijgt hij zelfs wroeging. Uiteindelijk komt alles terecht door tussenkomst van Herakles. Die bezweert

Filoktetes zijn ziekte en chagrijn te vergeten en mee te gaan met Odysseus.

De Roovers vervingen het gros van de koorteksten door de getuigenissen van patiënten en zorgverleners waarmee ze spraken.

Voor het stuk begint leggen De Roovers, Robby Cleiren voorop, uit hoe ze dit stuk lazen. 'Filoktetes', zo stelt Cleiren, was in 409 voor Christus al een bijzonder werk. Het telt maar drie personages: Filoktetes, Odysseus en Neoptolemos. Het koor daarentegen speelt een erg grote rol: het geeft voortdurend commentaar op de gebeurtenissen. De Roovers vervingen het gros van die koorteksten door de getuigenissen van patiënten en zorgverleners waarmee ze spraken. Daar horen filmopnames bij. Ze verschijnen geregeld op dunne gordijnen die aan rails boven het podium hangen in de scenografie van Stef Stessel. Ze lijken sprekend op gordijnen die bedden in het ziekenhuis afschermen van ongewenste blikken.

Pas dan stappen Robby Cleiren, Fiene Zasada en Luc Nuyens in de rollen van Odysseus, Neoptolemos en Filoktetes. Dat doen ze letterlijk. Ze trekken een kostuum aan om te verduidelijken wie ze worden. Odysseus krijgt een voorname overjas aangemeten en Neoptolemos een knalgroen sportjack. Filoktetes gaat schuil onder een overmaatse parka en stroopt één broekspijp op.

Echo

Het eerste gesprek tussen Filoktetes en Neoptolemos legt meteen een link naar de ervaring van een patiënt. Als Filoktetes zich verheugt dat hij eindelijk weer Grieks hoort en met iemand kan spreken krijgt dat een echo in de getuigenis van een man die door zijn ziekte dagenlang met niemand spreekt. Dat principe bepaalt de hele voorstelling. Een thema dat in de brontekst opduikt krijgt een echo in woorden van hedendaagse zieken en zorgverleners.

De spelers maken daarbij een merkwaardige keuze. Bij elke nieuwe wending in het verhaal wisselen de rollen. Zo spelen allen, ook Sara Debosschere en Sofie Sente, de rol van Filoktetes, en is iedereen ook wel eens Odysseus of Neoptolemos. Filoktetes verschijnt zo op zeer verschillende manieren. Sofie Sente wentelt zich bijvoorbeeld in pure pathetiek, Luc Nuyens blijkt verongelijkt en wrokkig terwijl Fiene Zasada zich strijdbaar verzet. Het weerspiegelt de uiteenlopende interpretaties die de patiënten en zorgverleners, waarmee De Roovers spraken, projecteerden op de personages van Sophocles. Bij elke rolwisseling krijgen de overblijvende spelers de rol van het koor, in dit geval dus een koor van hedendaagse patiënten en zorgverleners. Heel vaak hoor en zie je die mensen ook zelf in de filmbeelden op de gordijnen alvorens de acteurs hun woorden overnemen.

Er ontstaan zo soms onverwachte connecties tussen het drama en de ervaringen van patiënten en zorgverleners.

Er ontstaan zo soms onverwachte connecties tussen het drama en de ervaringen van patiënten en zorgverleners. Als Filoktetes bekent dat hij moeilijk afscheid kan nemen van het hol waar hij al die jaren woonde keert dat terug in de getuigenis van een vrouw die verknocht raakte aan de isolatiekamer waar ze

verbleef. Niet iets waar je als buitenstaander aan zou denken.

Op het einde van de voorstelling is die connectie zelfs ongemeen sterk. Filoktetes blijft zich wentelen in zijn slachtofferrol, wat Neoptolemos ook doet om hem te overtuigen van zijn goede bedoelingen. Pas als Herakles opduikt beseft hij dat er hem een andere rol, en mogelijk ook genezing wacht. Die omslag raakt onder meer verweven met een aangrijpend verhaal van een vrouw die zo zwaar verbrand raakte dat ze haar baby niet meer kon aanraken. Het verbitterde haar totaal.

Het verhaal van Farnoosh

Het bijzondere is dat Farnoosh, een Iraanse zangeres en muzikante, maar ook een verpleegkundige, dit verhaal brengt. Ze draagt al van in het begin bij aan de meditatieve en gevoelige sfeer van het stuk met haar liederen en haar wonderlijke percussie, maar op dat moment wordt ze speler én getuige in één. Het verhaal van de verbrande vrouw is immers ook haar verhaal. Ze zong in het ziekenhuis een liefdeslied voor de vrouw. Daardoor besefte die plots terug dat haar kind haar nodig had. Van dat moment af kon het genezingsproces niet snel genoeg gaan. De voorstelling raakt zo ook, niet voor het eerst, de vraag aan waarom mensen, ondanks eindeloos lijden, toch verder willen leven.

Niet alle verbanden tussen de hedendaagse verhalen en het drama van Sophocles zijn echter even pertinent.

Niet alle verbanden tussen de hedendaagse verhalen en het drama van Sophocles zijn echter even pertinent. Soms zijn ze zelfs al te gezocht. Als Neoptolemos weigert om te liegen tegen Filoktetes gebruikt het koor dat als aanleiding voor de vraag of je een patiënt wel altijd de volle waarheid moet zeggen. Dat is een heel andere kwestie: liegen en verzwijgen om iemand te sparen is niet hetzelfde als liegen om te bedriegen. Sophocles heeft het bovendien ook over de vraag of het algemene belang dan wel de persoonlijke eer primeert. Van die laag in het verhaal rest nagenoeg niets.

Die spreidstand stoort me vooral als Herakles finaal de zaak komt redden. Die afloop heeft veel weg van een dramaturgische noodstop, maar is minder onzinnig dan De Roovers doen uitschijnen door te spreken van een ‘deus ex machina’ (wat trouwens een begrip uit de barok is). Filoktetes stond Herakles namelijk bij toen die het leven zo beu was dat hij er een einde aan wilde maken. Dat was ook de reden dat Herakles zijn magische boog aan Filoktetes schonk. Beweren dat Herakles dus het allereerste geval van euthanasie was lijkt me een vorm van al te verregaande appropriatie. Daar worden Sophocles gedachten toegedicht die hem totaal vreemd waren.

Het neemt niet weg dat de getuigenissen van zieken en medisch personeel die je hier te horen krijgt erg goed gekozen zijn en zeer authentiek klinken. De muzikale ondersteuning van Farnoosh geeft die verhalen een extra meditatieve glans. Dat maakt deze eigenzinnige versie van ‘Filoktetes’ opmerkelijk, al gaat ze dan nog zo vaak voorbij aan de inzet van de brontekst.